

Co nového v české flóře 2

▲ Starček zlatý (*Senecio doria*) na jedné z posledních lokalit v ČR u Šakvic.
.....
Foto P. Hubatka

V této rubrice máte možnost seznámit se s významnými floristickými nálezy, které jsou publikovány v odborném časopise *Zprávy České botanické společnosti* (viz též *Botanika* 2/2023). Autoři edice *Additamenta* v nich referují o nálezech nových druhů či kříženců, o nově nalezených zavlečených či zplanělých druzích, o nových lokalitách, kde byly dané druhy spatřeny poprvé či po mnoha letech. Článek představuje výběr z pozorování z posledního dílu *Zpráv ČBS* 59/1.

Ohrožený starček zlatý bez péče o lokality vymizí

Starček zlatý (*Senecio doria*) patří k význačným druhům teplé a suché panonské nížiny, odkud jeho výskyt zasahuje až na jižní Moravu. Osídluje jílovité půdy, které bývají na jaře silně zamokřené, během letního sucha ale prosychají a zasolují se. Daří se mu proto zejména na slaniscích a v xerothermních trávnících na jílovcovém podloží. Jde o statnou, přes jeden metr vysokou rostlinu, která během července vytváří bohatá květenství drobných žlutých úborů. Kvůli pozdní době kvetení špatně snáší seč a v minulosti snad starček nejlépe prosperoval na pastvinách, kde se mu s ohledem na jeho jedovatost dobytek vyhýbal. Během posledních dvou staletí, kdy byla většina našich slanisk a stepních trávníků přeměněna na ornou půdu, z naší přírody starček zlatý téměř vymizel a dnes je to zákonem chráněný, kriticky ohrožený druh. Přežívá jen na hrstce lokalit, z nichž je však velká část ponechána bez péče a zarůstá křovinami. Takovým příkladem je i lokalita u Šakvic, kde jej v roce 2000 objevil Vít Grulich v příkopu podél železnice. Dříve možná starček rostl hojněji i na okolních slaniscích, během jejich rozorání však unikla záhubě jen tato

malá populace, která zde podle ověření autora přežívá dodnes. Bez vyřezání křovin, které již plochu téměř zarostly, tu ale starček zlatý během následujících let vymizí definitivně. ■

Petr Hubatka

Mezi sveřepy nejméně sveřepý – nový nález vymírajícího druhu

Nikdo jej cíleně nelikviduje, nikomu nevadí, snese pastvu i seč, louky vysychavé až mokré, za vděk vezme vlhkými okraji polí, toleruje i mírné zasolení nebo ochotně ulpí v rozličných rumišťích, a přesto u nás dramaticky mizí. Ze 158 čtvrtin základních mapovacích polí prověřených údajů byl sveřep hroznatý (*Bromus racemosus*) v ČR od roku 2000 potvrzen pouze na šesti lokalitách. Loni byl nově nalezen, či spíše cíleně

dohledán a znovuobjeven i ve Slezsku u Kravař, odkud byl naposledy datován rokem 1994. Příznačné jsou pro něj již z dálky nápadně vysoká stébla s poměrně krátkou, fialově naběhlou, takřka hroznovitou latou. ■

David Hlišnikovský

► Sveřep hroznatý (*Bromus racemosus*).
.....
Foto D. Hlišnikovský

První záznam nepůvodní kapradiny srpovice zakřivené v ČR

V září loňského roku byl ve Skutči nalezen druh kapradiny dosud nezaznamenaný z našeho území. Jedná se o srpovici zakřivenou (*Cyrtomium falcatum*), jejíž původní areál výskytu se nalézá v Číně, Vietnamu, Koreji a Japonsku. Je to druh stínomilný, rostoucí původně v lese, který ale roste i na skalách a zdech. Sekundárně

se rozšířil i v dalších částech světa (např. Irsko, Skotsko, jižní Evropa). Důvodem šíření srpovice je její dekorativní vzhled. Zejména v minulém století byla oblíbenou interiérovou rostlinou, její listy se používaly také do kytic. Listy této robustní stálezelené kapradiny běžně dosahují délky 60 cm, ale mohou být dlouhé až 120 cm.

Jedna sterilní rostlina o pěti listech byla náhodně objevena pod kanálovou mříží v Husově ulici ve Skutči. Zajímavé je, že zde rostla společně s jelením jazykem (*Asplenium scolopendrium*) a kapraděm samcem (*Dryopteris filix-mas* agg.). Vzhledem k charakteru stanoviště se zřejmě jedná o samovolné zplanění; úmyslné vysazení se jeví málo pravděpodobné. Podle místního pracovníka technických služeb, který laskavě pomohl s otevřením kanálového poklopu, se v blízkém okolí místa nálezu nikdy nenacházelo zahradnictví ani sklady zahraničního zboží. Zdá se, že klima kanálu kapradině vyhovuje, při prosincovém sběru byly její kožovité listy vitální i po předchozích mrazech. ■

Vojtěch Vyskočil

Zplanění préríjní slunečnice na břehu Dyje

Helianthus maximiliani je až tři metry vysoká vytrvalá slunečnice, původní snad v préríjních oblastech severoamerického středozápadu, podél komunikací se však rozšířila do ruderálních biotopů až k pobřeží obou oceánů. Je to vcelku pohledný druh s drsnými, úzce kopinatými listy na přímých nebo vystoupavých, často purpurově zabarvených lodyhách, vyrůstajících z dřevnatých oddenků. Úbory s tenkými, ježatě odstávajícími listeny zákrovu a zhruba dvacetí jasně žlutými paprsky má poměrně veliké a sestavené až v půl metru dlouhém, hroznovitě staženém květenství. Do evropských zahrad

◀ Slunečnice *Helianthus maximiliani* na břehu Dyje.

.....
Foto J. Uher

◀◀ Srpovice zakřivená (*Cyrtomium falcatum*) má sytě zelené kožovité listy zakončené výraznou špičkou.

.....
Foto V. Vyskočil

byla tato slunečnice zavedena už bezmála před dvěma staletími, přesto dodnes není pěstována nijak často a z kultivace uniká jen ojediněle. Vedle historického, dávno zaniklého výskytu v kaňonu anglické řeky Avon byla teprve v posledních pěti letech zaznamenána na nábřeží kanálu v belgickém Roeselare a u nás na břehu Dyje v břeclavském okrese. Ve všech případech šlo o lokality dosti vzdálené typickému préríjnímu prostředí, přesto se v konkurenci nitrofilních pobřežních společenstev mezi rozsáhlými koloniemi invazního topinamburu a severoamerických aster druh zřejmě dokáže prosadit. ■

Jiří Uher

První pozorování zplanění turanu Karvinského

Turan Karvinského (*Erigeron karvinskianus*) je vytrvalá trsnatá bylina s poléhavým nebo vystoupavým stonkem dorůstajícím zhruba do 50 cm výšky. Listy jsou střídavé, dolní s výrazným laločnatým zubem, který se u výše vyrůstajících listů rychle zmenšuje až mizí. Úbory má tento turan podobné jako sedmikrásky, ale jazykovité květy se z bílé až bělavě narůžovělé postupně mění do lila růžové barvy, což dává

Turan Karvinského (*Erigeron karvinskianus*) v Kroměříži na Husově náměstí.

.....
Foto V. Pluhař

roślině zajímavý vzhled daný směsicí bílých a zabarvených úborů.

Druh je původní v oblasti od Mexika po Venezuelu. Roste jak v lesnatých oblastech s členitým skalnatým mikrorelieфом, tak i v okolí cest a lidských sídel. Jeho široká ekologická valence se stala dobrým předpokladem pro úspěšnou kolonizaci nových oblastí, a druh tak zdomácněl v Mediteránu, jižní Anglii, části Afriky, Austrálie, na Novém Zélandu i v dalších oblastech Severní a Jižní Ameriky. Ve střední Evropě občasné zplaňuje v dlažbě, podél zdi a podobně. Takový charakter má i lokalita v Kroměříži na Husově náměstí, kde rostl ve spáře mezi zdi a chodníkem. Jde o první pozorování zplnění druhu v ČR mimo zahrady. ■

Viktor Pluhař

Svízel vzácnější než většina orchidejí

Ještě v polovině 20. století byl svízel trojrohý (*Galium tricorneratum*) považován za nepříjemný plevel. Dnes je však vzácnější než většina našich orchidejí. Postihl jej podobný osud jako řadu dalších druhů vázaných svým výskytem na polní kultury – čištěním osiva a intenzivním používáním umělých hnojiv a herbicidů se ocit-

a její poléhavé lodyhy se zvedají za světlem. Šíří se výhradně semeny, která zčásti vypadají na půdu. Mohou být šířena i zvířaty nebo lidmi, protože se dokáží přichytit k srsti či šatům.

Svízel se dříve vyskytoval v teplých oblastech Čech a Moravy, hlavně v Polabí, Poohří a na jižní Moravě. Dnes je stejně jako další druhy ze společenstev teplomilné plevelové vegetace obilných polí na bazických půdách velmi vzácný, v Červeném seznamu je řazen mezi kriticky hrožené druhy. V posledních letech zřejmě v souvislosti s výraznějším oteplením nálezů těchto druhů přibýlo. Objevují se i výskyty početné, v tisících jedinců. Bohužel jde většinou o jednorázovou záležitost, v dalších letech početnost výrazně zeslábne nebo populace zmizí úplně.

Nejznámější oblastí výskytu teplomilných plevelů jsou dnes okraje Bílých Karpat, také kvůli zachované drobné držbě a vysokému podílu ekologického zemědělství. Neméně zajímavý, i když ne tolik známý, je Ždánický les, především jeho jižní okraj. Právě zde, na čtyřech políčkách na terasách severně Archlebova, jsem v červnu 2023 nově objevil v nízkém řídkém obilí svízel trojrohý spolu s příbuzným svízelem přítulou ve stovkách jedinců.

V minulých letech se mi zde podařilo nalézt i řadu dalších významných druhů, například štěničník paprskující (*Bifora radians*) a černuchu rolní (*Nigella arvensis*) v tisícových populacích, na řadě lokalit vrabečnici roční (*Thymelaea passerina*), dále také hořinku východní (*Conringia orientalis*), prorostlík okrouhlostý (*Bupleurum rotundifolium*), zběhovce trojklaný (*Ajuga chamaepitys*), úporek hrálovitý i pochybný (*Kickxia elatine*, *K. spuria*), dejvorec velkoplodý (*Caucalis platycarpus*) a další. Výskyt je však téměř výhradně omezen na místa, kde na pole navazují travnaté meze nebo zachovalé lesní porosty, kde má semenná banka možnost přečkat chemické ošetření zemědělských pozemků.

Budoucnost svízele trojrohého i ostatních krásných plevelů u nás je však nejistá. Zemědělská výroba stále používá velké množství chemických látek, ústup od pravidelné orby je pro tyto druhy také hrozbou. Doufejme, že zůstanou součástí naší květeny i v budoucnu. ■

Libor Ambrozek

Svízel trojrohý je jednoletá, drsně chlupatá bylina s 10–40 cm dlouhou čtyřhrannou lodyhou, která má na hranách nazpět zahnuté osténky. Plodem je kulovitá dvounažka, na povrchu hustě bradavičnatá. Tím se liší od hojného svízele přítuly (*Galium aparine*), u něhož je pokryta tuhými háčkovitými chlupy.

Foto L. Ambrozek

ly na pokraji vyhubení. Přitom jsou součástí naší květeny již více než sedm tisíc let, rozšířily se z Blízkého Východu a Středomoří zároveň s obilovinami.

Snáší dobře sucho a roste převážně na vápnitých nebo jílovitých půdách. Jako plevel se tato jednoletá bylina vyskytovala nejvíce v obilninách a na vinicích. Nyní se může objevit i na rumišťích, skládkách, v suchých nízkých trávnicích a podél cest. Svými osténky se přichytává na stébla obilí nebo okolní rostliny

Mgr. Petr Hubatka¹, David Hlísnikovský², Vojtěch Vyskočil³, doc. Dr. Ing. Jiří Uher⁴, Mgr. Viktor Pluhař⁵, RNDr. Libor Ambrozek⁶

¹ Ústav botaniky a zoologie, PřF MU, Brno, 460527@mail.muni.cz

² Moravskoslezská pobočka ČBS, David.Hlísnikovsky@email.cz

³ Katedra zoologie PřF UP v Olomouci vysvoj@gmail.com

⁴ Mendelova Univerzita v Brně, j.a.uher@centrum.cz

⁵ Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži, rotkivp@seznam.cz

⁶ AOPK ČR, libor.ambrozek@nature.cz